

Nagy Imre 1953. június 4-i miniszterelnöki expozéja

Országgyűlési Napló, 1953. I. köt.
(Az Országgyűlés 2. ülése 1953. június 4-én.) 12–26.

Nagy Imre (1896–1958) kommunista politikus, több fontos párttisztviselés betöltője, az 1956-os forradalom miniszterelnöke, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A kommunista pártba az első világháború után szibériai hadifogolyként lépett be. Moszkovita politikus: 1928 és 1944 között Moszkvában élt, a KOMINTERN agrárszakértője volt. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés agrárminisztere, nevéhez kötődik az 1945-ös földreform kivitelezése. A Rákosi-korszakban a Politikai Bizottság tagja, majd élelmezési miniszter, 1952-től miniszterelnök helyettes. Sztálin halála után 1953–1955 között miniszterelnök lesz, meghirdeti az új szakasz politikáját. A tőle balra álló keményvonalasok erősen támadták, még a Magyar Dolgozók Pártjából is kizárták egy rövid időre. A forradalom kitörése után a kedélyek megnyugtatására ismét őt ültette a párt a miniszterelnöki székbe. Az orosz megszállás után a jugoszláv nagykövetségre menekült, majd a romániai Snagovba internálták, 1958-ban titkos perben, mint ellenforradalmárt halálra ítélték. Újratemetése 1989. június 16-án a rendszerváltás legnagyobb hatású szimbolikus eseménye volt.

Az Országgyűlés június 4-én összeült és az MDP döntéseinek végrehajtójaként a Minisztertanács elnökévé választotta Nagy Imrét. A politikus beszédében a szocialista építés új szakaszának megindulását jelentette be, amelynek részleteit a Moszkvából kapott utasítások alapján a Magyar Dolgozók Pártjának Politikai Bizottsága és Központi Vezetősége is megtárgyalta és elfogadta. A MDP társadalompolitikájában váratlanul és meglehetősen nagy fordulatot hozó változások azért voltak lehetségesek, mert Sztálin halála után a szovjet reformerők változásokat kívántak életbe léptetni. 1953 nyarán Moszkvába rendelték a magyar vezetést, ahol Rákosi addigi politikáját súlyos bírálattal illették.

Tisztelt Országgyűlés! Népgazdaságunk másik fő ága, amelynek terén a kormány előtt új feladatok állnak, a mezőgazdaság. A már említett alacsony és az összes beruházásokhoz képest az utóbbi években viszonylag csökkent beruházások miatt, az egyéni gazdálkodók megsegítésének elhanyagolása miatt, a termelősövetkezetek sem gazdaságilag, sem politikailag eléggé alá nem támasztott, túl gyors fejlesztése miatt, ami a parasztság gazdálkodását bizonytalanná tette, a mezőgazdasági termelés fejlődése megakadt s az utóbbi években lényegében egy helyben állt. Ebben nagy része volt a gyakori és nagyarányú tagosításoknak is, amelyek során sok visszaélés, erőszakoskodás fordult elő, ami joggal sértette parasztságunk igazságérzetét, amellyel, hogy komoly gazdasági károkat is okozott neki. Ismeretes, hogy mezőgazdasági termelésünk döntően az egyéni

gazdaságokon nyugszik, melyeknek termelését az ország nemcsak hogy nem nélkülözheti, ellenkezőleg, országos érdek termelésük fejlesztése úgy a földművelés, mint az állattenyésztés terén. A kormány elsőrendű feladatának tekinti az egyéni gazdaságok termelésének felkarolását, termelési és munkaeszközökkel, felszerelésekkel, műtrágyával, nemesített vetőmaggal és az agrotechnika más eszközeivel való megsegítését.

A kormány minden eszközzel meg kívánja szilárdítani a paraszti termelés és tulajdon biztonságát. Ennek érdekében már az idén megtiltja a szokásos őszi tagosítást, amely az önkényes földbirtokcserével akadályozta a föld gondos művelését és csökkentette a gazdák termelési kedvét.

A mezőgazdasági termelés kedvezőtlen alakulásához kétségtelenül hozzájárult a túlhajtott termelészövetkezeti mozgalom, a termelészövetkezetek számszerű fejlesztésének elsietett üteme, ami odavezetett, hogy a megalakult termelészövetkezetek egy része, a szükséges feltételek hiánya miatt, nem tudott gazdaságilag és szervezetenként megerősödni. A termelészövetkezeti mozgalom elsietett kifejlesztésének legsúlyosabb következménye azonban az volt, hogy a dolgozó parasztság körében különösen az előfordult túlkapások, az önkéntesség elvének megsértése komoly nyugtalanságot keltett, zavarta a nyugodt termelőmunkát és a gazdálkodás fejlesztéséhez szükséges befektetések nagyarányú csökkenéséhez vezetett.

A kulákok ellen általánossá vált túlzó rendszabályok is elősegítették, hogy az államnak évről évre mind nagyobb gondot okoz az úgynevezett tartalékföldek hasznosítása, amelyek a gazdálkodás bizonytalansága és a nehéz termelési viszonyok következtében műveletlenül maradtak.

Mindezek alapján a kormány elsőrendű és sürgős feladatának tekinti a mezőgazdasági termelés biztonságának megteremtését. Annak érdekében, hogy dolgozó parasztságunk számára biztosítsa a nyugodt munka minden lehetőségét, hogy eloszlassa kételyeit a parasztságok termelészövetkezetekbe való kényszerítése tekintetében, a kormány helyesnek és szükségesnek tartja a termelészövetkezeti mozgalom lassítását, és az önkéntesség szigorú betartása érdekében lehetővé fogja tenni, hogy azok a termelészövetkezeti tagok, akik vissza akarnak térni az egyéni gazdálkodáshoz, mert ott vélik megtalálni boldogulásukat, a gazdasági év végén kiléphessenek a termelészövetkezetből. Ezen túlmenően engedélyezni fogja olyan termelészövetkezetek feloszlását, ahol a tagság többsége azt kívánja. Ugyanakkor a kormány továbbra is messzemenő támogatásban részesíti a termelészövetkezeteket, kölcsönökkel és beruházásokkal hozzájárul gazdálkodásuk fejlesztéséhez, tagjainak boldogulásához, mert meggyőződése, hogy a parasztság felemelkedésének ez a legjárhatóbb útja. [...]

Tisztelt Országgyűlés! Népgazdaságunk két fő termelési ága, az ipar és a mezőgazdaság mellé, amely az ország két nagy, egymással szorosan együttműködő osztályának, a munkásságnak és a parasztságnak tevékenységi területe, csatlakozik értelmiségünk, az ország szellemi és kulturális életében betöltött nagy szerepével. Sajnos, még mindig előfordul — de a kormány elhatározása ezen gyökeresen változtatni —, hogy a szellemi munka és általában az értelmiség, különösen a régi értelmiség nem részesül kellő megbecsülésben. Gyakran a bizalmatlanság légköre veszi körül, aminek azután

mellőzés a vége ugyanakkor, amikor gazdasági, kulturális és tudományos életünk majd minden területén hiány van tapasztalt, felkészült értelmiségiekben. Népgazdaságunk szocialista fejlődése tevékenységüknek rendkívül széles lehetőségeit teremtette meg. Ennek ellenére bizalmatlanság alapján, vagy indokolatlan tisztogatások során, nem egyszer a népi demokráciához méltatlan módon bánnak jó szándékú értelmiségiekkel, megfosztják őket annak lehetőségétől, hogy tudásukat a maguk szakterületén hasznosítsák az ország javára. A kormány erős kézzel véget vet az ilyenfajta helytelen és megengedhetetlen eljárásnak és eltökélt szándéka a jogos sérelmeket orvosolni. Az értelmiségieknek népi demokráciánk megbecsült tagjainak kell lenniük és el kell foglalniuk képességeiknek megfelelő megtisztelő helyüket tevékenységük területén — legyenek tanárok, mérnökök, jogászok, orvosok, agronómusok, vagy mások. Mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy a népi demokráciában a képzettségnek, a tudásnak nagyobb megbecsülés jár ki, mint bármikor a régi úri világban. Ennek a megbecsülésnek széles munkalehetőségben és anyagi elismerésben is kifejezésre kell jutni. A fiatal, új értelmiség képzése terén, oktatási rendszerünkben is megtalálható a túlzás, óriási áldozatokkal valósággal erőszakoltuk a főiskolai oktatást. Most ezen a téren is sokkal szerényebbeknek kell lennünk. Ne építsünk légvárakat. Ugyanakkor az eddiginél jóval nagyobb gondot kell fordítani a népiskolákra, fokozni kell beruházásaikat, szaporítani kell az iskolák, tantermek és tanerők számát, hogy minél jobb feltételeket biztosítsunk a jövő reménysége, a kis magyarok elemi oktatásának, amit eddig — meg kell mondani — a főiskolai oktatás eltúlzása miatt, nagyon elhanyagoltunk. Több figyelmet, több gondot és több anyagi eszközt a tanyai, falusi, a munkásnegyedek iskoláinak. Ez sokkal demokratikusabb iskolapolitika lesz.

Nagyobb türelmességet kell tanúsítani vallási kérdésekben. Megengedhetetlen e téren adminisztratív eszközök alkalmazása, ami eddig bizony néha előfordult. A kormány ebben a kérdésben a türelmesség alapján áll, melynek a felvilágosítás és a meggyőzés az eszköze. Adminisztratív vagy más kényszerítő eszköz alkalmazását a kormány elítéli, és nem fogja tűrni.

Tisztelt Országgyűlés! A kormány egész tevékenységében az Alkotmányban lerögzített jogrend és törvényesség alapján áll. Népi demokratikus állami berendezkedésünk, gazdasági és társadalmi életünk alapja a szocialista törvényesség, az Alkotmányban lefektetett állampolgári jogoknak és köteleességeknek, népköztársaságunk törvényeinek szigorú betartása. A kormányra a múltban elkövetett súlyos hibák helyrehozása, a jogrend megszilárdítása és a törvényesség biztosítása terén is nagy és felelősségteljes feladatok várnak. Államhatalmi szerveink feladata és kötelessége örködni dolgozó népünk jogainak biztosításán és sérthetetlenségén. Ezekre a szervekre nemcsak az a feladat hárul, hogy biztosítsák a dolgozó nép kötelezettségeinek teljesítését, hanem az is, hogy a haza minden polgára szabadon élhessen törvényben biztosított jogaival. Dolgozó népünk ezt méltán elvárhatja saját államától. De igazságügyi és rendőrségi szerveink, valamint helyi tanácsaink munkájában gyakran nem jutott kellően érvényre a népi demokratikus államélet és kormányzás alapelve — a törvényesség. Ezek a szervek nemcsak az állami, gazdasági és társadalmi élet különböző területén, hanem a saját állami tevékenységük

terén és hatáskörében sem tudták úgy biztosítani a törvényesség szigorú betartását, ahogyan azt a népi demokratikus állam és a nép érdekei feltétlenül megkövetelik. A bírósági és kihágási eljárások nagy száma, a széles körben alkalmazott adminisztratív módszerek, a begyűjtés, az adóbehajtás, a kuláklista, a tagosítások terén elkövetett tömeges túlkapások és visszaélések, valamint egyéb zaklatások sértették a lakosság igazságérzetét, megrendítették a törvényességbe vetett hitét, meglazították a dolgozó nép és állami szerveink, valamint helyi tanácsaink kapcsolatát.

Súlyos és jogos kifogás alá esik a hivatalainkban és közintézményeinkben a türhetetlen, durva, rideg és lelketlen magatartás, ahogyan ügyes-bajos dolgaikat intéző egyszerű polgárokkal egyes bürokraták bánnak. Ezek még a különben helyes, igazságos és törvényes intézkedéseket is úgy hajtják végre, hogy megkeserítik vele a nép életét. Elfelejtik, hogy ők vannak a népért és nem megfordítva és a szerénység, a figyelmes-ség és az emberséges magatartás olyan erények, amiket közhivatalainkban mindenki-től joggal megkövetel bármely polgár is, de a kormány is.

A törvényesség megszilárdítása a kormány egyik legsürgősebb feladata. Szigorú intézkedésekkel, s ha nem használ, súlyos büntetéssel, a hibák és lazaságok kiküszöbölésével, rövid időn belül el kell érni, hogy igazságügyi és rendőrségi szerveink, valamint helyi tanácsaink a nép államának, a törvényességnek, a jogrendnek szilárd támaszai és egyben biztosítékai legyenek. Fokozottabban védelmezzék dolgozó népünk érdekeit, éberebben őrködjenek államunk biztonsága felett és a néppel összefor-va, erőteljesebben harcoljanak demokratikus rendünk megátalkodott ellenségei ellen, akikkel szemben a törvények teljes szigorát kell alkalmazni. Az ellenségnek, amely elért eredményeinkre, függetlenségünkre és szabadságunkra tör, talpalatnyi helyet, egyetlen pernyi lélegzetvételt sem engedhetünk.

Tudjuk azonban, hogy vannak megtévelyedettek, akiket kisebb-nagyobb bünei-kért utolért az igazságszolgáltatás keze, vannak, akiken sérelem esett, akiket talán igazságtalanság ért, mert hatóságaink gyakran nem tartották be az alkotmányos sza-bályokat, amelyek védik az állampolgárok jogait, személyes szabadságát és bizton-ságát. Maga az internálás intézménye is hozzájárult ahhoz, hogy a törvényességen csorba lessen. Mindebben kétségtelenül szerepe volt annak is, hogy nem tettünk elég-t a népköztársaság alkotmánya előírásainak és nem hoztuk létre a Legfelső Állam-ügyészség intézményét, amely a jogrend és törvényesség legfőbb alkotmányos öre.

Mindebből kiindulva, a megbocsátás szellemében, a megnyugvás és jogos sérelmek gyökeres orvoslása érdekében, a kormány törvényjavaslatot terjeszt az országgyűlés elé, amelynek alapján szabadon kell bocsátani mindazokat, akiknek bűne nem olyan súlyos, hogy szabadlábra helyezésük az állam biztonságát, vagy a közbiztonságot ve-szélyeztetheti. Egyidejűleg megszünteti az internálás intézményét, az internáló táboro-kat pedig feloszlatja. Ezzel a kormány lehetővé kívánja tenni, hogy a közkegyelemben részesülők és internáltak visszatérhessenek otthonaikba, családjukhoz, a társadalomba, hogy munkájukkal annak hasznos tagjává legyenek. Rendezni kívánja a kormány a kitelepítettek helyzetét is, lehetővé téve számukra, hogy az összes állampolgárokra kötelező jogszabályok figyelembevételével választhassák meg letelepedési helyüket.

Összegeztethetetlen a népi demokratikus igazságszolgáltatás alapelveivel a rendőrbíráskodás, ami lényegében azt jelenti, hogy a nyomozó szerv maga bíraskodik is. A kormány a régi rendszernek ezt az átöröklött maradványát törvényhozási úton meg fogja szüntetni.

A kormány rendkívül nagy súlyt helyez arra, hogy a parasztsághoz való viszonyt a munkás-paraszt szövetség szilárd gazdasági és politikai alapjára helyezze, hogy helyreállítsa a parasztságnak a jogrendbe és törvényességbe vetett bizalmát, aminek megrendülésében nem kis része volt az úgynevezett kuláklistának. Amellett, hogy ez a lista a kulákság elleni adminisztratív intézkedésekre és súlyos visszaélésekre vezetett, hozzájárult az állam és a dolgozó parasztság, főképpen a középparasztság közötti jó viszony és tartós szövetség meglazulásához is.

3.1.3. Szociálpolitika

Az OTI jelentése az MKP Állampolitikai Osztályának a magyar társadalombiztosítás helyzetéről

Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PIL 274. f. 12. cs. 134. öe.)

A második világháború után a magyarországi politikai pártok, köztük az MKP is, napirendjére vette a társadalombiztosítás kiterjesztését, aminek végcélja a népbiztosítás megvalósítása volt. Ugyanakkor a kiterjesztés a társadalombiztosító intézmények központosításával is járt, amit elsősorban az MKP szorgalmazott. Jelen összefoglalóban az OTI vezetőse beszámol a társadalombiztosítás második világháború utáni helyzetéről és feladatairól az MKP Állampolitikai Osztályának.

Miniszter Úr!

Abból az elvi alaptételből, hogy az új demokratikus Magyarország a dolgozók állama kell, hogy legyen, következik az, hogy az állam kötelessége polgárai társadalmi biztonságáról gondoskodni oly módon, hogy munkaképes állampolgároknak munkát, illetve bizonyos esetekben munkanélküli segélyt, a munkára képtelen – megrokkant vagy öreg – állampolgárainak pedig adekvát öregségi biztosítást nyújt. Ebből az elvi alaptételből következik, hogy a magyar társadalombiztosítást alapos és mélyreható reformnak kell alávetni, hogy végre tényleg azzá legyen, amit a társadalombiztosítás szó legtágabb fogalmi értelmezésben jelent: az egész társadalmat átfogó, annak szociális biztonságát szolgáló intézményé.

Természetes, hogy ma még, amikor alapvetően fontos külpolitikai és belpolitikai kérdések és ezzel a társadalom teherbíró képességének a kérdése még nincsenek tisztázva, ez a kérdés nem oldható meg véglegesen. Magyarország a felszabadítása óta